

A Torah Perspective on Receiving Gifts

ויקרא י"ט:א

(יא) לֹא תִגְנְבוּ וְלֹא תִתְכַשְׁשׁוּ וְלֹא תִשְׁקְרוּ אִישׁ בְּעֵמִיתוֹ:

אבן עזרא שם

וטעם תגנבו – [כחביריו], כי הרואה ומחריש גם הוא גנב.

רמב"ם ספר המצוות מצוות לא תעשה רמ"ד

שהזהירנו שלא לגנוב ממון. והוא אמרו יתעלה "לא תגנבו" (ויקרא י"ט:א). ובמכילתא "לא תגנבו" (ויקרא י"ט:א) הרי האזהרה לגנוב ממון, והעובר על לאו זה הוא חייב לשלם מה שזכר הכתוב אם תשלומי כפל או תשלומי ארבעה וחמשה או להשיב קרן לבד.

משנה אבות פרק ב

(ב) רבן גמליאל בנו של רבי יהודה הנשיא אומר, יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ, שיגיעת שניהם משפחת עון. וכל תורה שאין עמה מלאכה, סופה בטלה וגוררת עון.

ר' יונה אבות שם

וכל התורה שאין עמה מלאכה סופה בטלה. כענין שאמרו במכילתין (ג יז) אם אין קמח אין תורה. הענין כמשמעו כשיתבטל ממלאכה מביאתו אל העוני וגוררת כמה עונות ורעתה רבה כי מפניה יאהב מתנות ולא יחיה. ויחניף בני אדם אף אם הם רשעים כדי שיתנו לו. גם כי יתם הכסף מהמתנות יהיה גנב או קוביוסטוס ויביא גזלות העני לביתו לבל ימות ברעב. ובהגיע אדם אל המדות האלה אין מעצר לרוחו ולא ינוח ולא ישקוט עד יעבור על כל המצוות האמורות בתורה כי עבירה גוררת עבירה. ועל זה ארז"ל במסכת חולין (ברכות ח.) כל הנהנה מיגיעו עליו הכתוב אומר (תהלים קכ"ח ב') יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך. אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם (הבא). על כן צריך לחכם שידע מלאכה כענין שנא' (קהלת ז' י"א) טובה חכמה עם נחלה:

משלי ט"ו:כ"ז

(כז) עֵכָר בֵּיתוֹ בּוֹצֵעַ בּוֹצֵעַ וְשׁוֹנֵא מִתְּנַת יְתִיָּה:

רש"י משלי שם

ושונא מתנות יחיה – מאחר ששונא מתנות כל שכן ששונא את הגזל.

מצודת דוד משלי שם

עוכר וגו' – הבוצע בצע להרבות לו ישחית ביתו כי בא זה ואיבד את זה אבל השונא אף מתנות כי ישען בה' אז המקום יתן לו עוד חיים מה שאין ביד אדם לתת.

מסכת סוטה מ"ז:

מִשְׂרְבוּ מִקְבְּלֵי מִתְּנוֹת נִתְמַעְטוּ הַיָּמִים וְנִתְקַצְרוּ הַשָּׁנִים דְּכִתִּיב {משלי ט"ו:כ"ז} וְשׁוֹנֵא מִתְּנוֹת יִחְיֶה

מסכת ברכות י':

אָמַר אַבְיִי, וְאִיתִימָא רַבִּי יִצְחָק: הַרוּצָה לְהֵנוּת, יְהִנֵּה כְּאֵלֵישַׁע, וְשְׂאִינוּ רוּצָה לְהֵנוּת, אֵל יְהִנֵּה כְּשִׁמּוֹאֵל הַרְמַתִּי, שְׁנֵאָמַר: {שמואל א ז'י"ז} "וּתְשׁוּבָתוֹ הַרְמַתָּה כִּי שָׁם בֵּיתוֹ". וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: שְׁכָל מְקוֹם שְׁהֵלָה שָׁם, בֵּיתוֹ עִמּוֹ.

רש"י שם

הרוצה להנות – משל אחרים.

יהנה – ואין איסור בדבר.

כאלישע – כמו שמצינו באלישע שנהנה.

והרוצה שלא להנות – משל אחרים.

אל יהנה – ואין בדבר לא משום גסות רוח ולא משום שנאה.

כשמואל הרמתי – כמו שמצינו בשמואל הרמתי שלא רצה להנות.

מהרש"א חידושי אגדות ברכות שם

הרוצה ליהנות כו'. פירש"י משל אחרים יהנה ואין אסור בדבר כו' עכ"ל. וקשה לכאורה דבכמה מקומות הרחיקו חז"ל הנאה מאחרים וסמכו אקרא דשונא מתנות יחיה? ונראה לפרש דודאי אין ליהנות משל אחרים אלא דהכא בגדולה מצות הכנסת אורחים שהיא הגדולה בגמילות חסדים מיירי דבעי גם לעשירים שכל אדם עני הוא בדרך מכלי תשמישים הצריכים לו

מאירי ברכות י': שם

אדם המקבל הנאה או חסד מאחרים יקבלנה על דעת שישלם גמול אחר שיודע בעצמו שבידו לשלם, והרוצה לעשות עצמו זר אצל העולם ושלא לקבל הנאה מהם או כבוד יעשה דבר זה בדרך שלא יחזיקו יוהרא במדותיו כגון שאינו נמנע מזה אלא שלא יחשד לעשות בשבילו דבר שאינו ראוי כמי שהוא דיין שהוא ראוי להמנע מזה כדי שלא יחשדוהו כמקבל שוחד, והוא ענין כאלישע בראשונה וכשמואל הרמתי בשניה, ומ"מ כל המהנה ת"ח מנכסיו או שמכניסו לביתו ומאכילו ומשקהו שכרו אתו ופעולתו לפניו:

מסכת קידושין נ"ט.

רב גידל הוה מהפיק בההיא ארעא, אַזל רבי אבא זבנה, אַזל רב גידל קבליה לרבי זירא, אַזל רבי זירא וקבליה לרב יצחק נפחא, אָמַר לִיה הַמֶּתֵן עַד שִׁיעֵלָה אֶצְלוֹ לְרַגְלֵי כִּי סָלִיק אֲשַׁכְחִיהָ אָמַר לִיה עֲנִי מְהֵרָה בְּחֻרְרָה וְכָא אַחַר וְנִטְלָה הֵימְנוּ מֵאִי.

אָמַר לִיה נִקְרָא רָשַׁע וְאֵלָא מֶר מֵאִי טַעְמָא עֲבַד הָכִי אָמַר לִיה לֹא הוּהוּ יְדַעְנָא הַשְׁתָּא נְמִי נִיתְבָּה נִיהִלִּיה מֶר אָמַר לִיה זְבוּנִי לֹא מִזְבִּינָא לֵה דְאַרְעָא קִמְיִיתָא הִיא וְלֹא מִסְמְנָא מִילְתָּא אִי בְּעִי בְּמִתְנָה נִישְׁקִלִּיה.

רב גידל לא נחית לה דכתיב {משלי ט"ו:כ"ז} וְשׁוֹנֵא מִתְּנוֹת יִחְיֶה. רַבִּי אַבָּא לֹא נְחִית לֵה מִשׁוּם דְּהַפִּיךָ בַּה רַב גִּידֵל לֹא מֶר נְחִית לֵה וְלֹא מֶר נְחִית לֵה וְמִיתְקַרְיָא אַרְעָא דְרַבְּנָן.

מסכת בבא בתרא י"ג:

דַּתְנִיא טוֹל אֶתָּה שִׁיעוֹר וְאֲנִי פְחוֹת שׁוֹמְעִין לוֹ, רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ...

לֹא לְעוֹלָם כְּדִקְתָּנִי וְדִקְאֶמְרָתַי מֵאֵי טַעְמָא דְרַבְּנָן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל מְשׁוּם דְאָמַר לִיהֵא אֵי בְדַמִּי לִית לִי דְמִי לְמִיתָן לָהּ בְּמִתְנָה לֹא נִיחָא לִי דְכְתִיב {משלי ט"ו:כ"ז} וְשׁוֹנֵא מִתְנֹת יְחִיָּהּ.

רמב"ם תלמוד תורה א':ט'

(ט) גדולי חכמי ישראל היה מהם חוטבי עצים, ומהם שואבי מים, ומהם סומין, ואף על פי כן היו עוסקין בתורה ביום ובלילה, והם מכלל מעתיקי השמועה איש מפי איש מפי משה רבינו:

רמב"ם תלמוד תורה ג':א

(יא) מעלה גדולה היא למי שהוא מתפרנס ממעשה ידיו, ומידת חסידים הראשונים היא, ובזה זוכה לכל כבוד וטובה שבעולם הזה ולעולם הבא, שנאמר "יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך" (תהלים קכ"ח:ב'), אשריך בעולם הזה, וטוב לך לעולם הבא שכולו טוב:

רמב"ם זכיה ומתנה י"ב:ז

הצדיקים הגמורים ואנשי מעשה לא יקבלו מתנה מאדם, אלא בטוחים ב"י ברוך שמו, לא בנדיבים. והרי נאמר "ושונא מתנות יחיה" (משלי ט"ו:כ"ז).

מגיד משנה שם

הצדיקים גמורים וכו' – בהרבה מקומות ובקדושין בריש פרק האומר (קידושין נ"ט). והטעם שראוי לכל משכיל להסתפק במה שהוא הכרחי לו ולא יבקש מותרות ותהיה נפשו חשובה על קניינו, וכבר אמרו ז"ל סוף מסכת פאה, וכבר הביא הרב ז"ל הלכה זו בסוף פרק עשירי מהלכות מתנות עניים כל מי שהוא צריך ליטול ואינו נוטל אינו מת מן הזקנה עד שיפרנס לאחרים משלו, ועל זה נאמר ברוך הגבר אשר יבטח בה' והיה ה' מבטחו [וכל הירא את אלהיו יראה שלימה לא יתעסק] כלל ברדיפת ההון ויבין כי כולו הבל ויראת ה' הוא אוצר קיים ולכן אמר דוד אשרי כל ירא ה' ההולך בדרכיו וסמך ענין לו יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך לפי שהסתפקות בהכרחי מצליח האדם בעוה"ז ובעוה"ב. בעוה"ז לפי שהקנאה והתאוה והכבוד מוציאין את האדם מן העולם והשמח בחלקו ניצול משלשתן ומיישר האדם להצלחת העולם הבא שיעבוד את יוצרו עבודה תמה ולא יתעסק בזולתו וע"כ אמרו ז"ל אשריך בעולם הזה וטוב לך בעולם הבא:

רמב"ם מתנות עניים י"ז:ט

כל מי שאינו צריך ליטול, ומרמה את העם ונוטל, אינו מת מן הזקנה עד שיצטרך לבריות, והרי הוא בכלל "ארור הגבר אשר יבטח באדם" וכו' (ירמיהו י"ז:ה'). וכל מי שצורך ליטול, ואינו יכול לחיות אלא אם כן נטל, כגון זקן או חולה או בעל ייסורין, ומגיס דעתו ואינו נוטל, הרי זה שופך דמים, ומתחייב בנפשו, ואין לו בצערו אלא עוונות וחסאות:

וכל מי שצרך ליטול, וציער עצמו ודחק את השעה, וחיה חיי צער כדי שלא יטריח על הציבור, אינו מת מן הזקנה עד שיפרנס אחרים משלו, ועליו ועל כיוצא בו נאמר "ברוך הגבר אשר יבטח ב"י" (ירמיהו י"ז:ז').

שולחן ערוך חושן משפט רמ"ט:ה

(ה) מִדַּת חֲסִידוֹת שְׁלֵא לְקַבֵּל מִתְנָה, אֶלָּא לְבִטּוֹחַ בְּהַשֵּׁם שְׁיִתֵּן לוֹ דִּי מְחִסּוֹרוֹ, שְׁנֶאֱמַר: "וְשׁוֹנֵא מִתְנֹת יְחִיָּה" (משלי טו, כז).

סמ"ע חושן משפט שם

(ד) ושונא מתנות יחיה – פסוק הוא (במשלי ט"ו) ודריש לה הגמ' כן ברפ"ג דקידושין וכונת רז"ל דדרך בני אדם להיות להוט אחר ממון בסוברם להחיות נפשו ונפש ביתו וקאמר דאדרבה שונא מתנות יחיה כי הלהוט אחר מתנות צריך להחניף הבריות ואינו מוכיחן על מעשיהם הרעים שרואה בהם ועפ"ר:

דרישה חושן משפט רמ"ט:ה'

(א) שנאמר ושונא מתנות יחיה וכן מצינו באברהם שנאמר "הרימותי ידי וגו' אם מחוט ועד שרוך וגו'", והא דלא מייתי הגמרא והפוסקים ראיה מזה משום דאפשר למימר איהו דאחמיר לנפשיה ממדת חסידות יתירא דהוה ביה גם י"ל משום דהיה מלך סדום רשע לא רצה לזכות אותו בקבלתו מתנה ממנו על דרך וחסד לאומים חטאת וז"ש ולא יאמר אני העשרתי,

והא שקיבל מפרעה ואבימלך היה נימוקו עמו דלשם מצוה קעביד כדכתיב בכל א' תשובתו בצדו דאצל פרעה כתיב "אמרי נא אחותי את למען ייטב לי בעבורך וחיתה נפשי בגללך," שק' איך מסר שרה לזנות בשביל הנאתו, ועוד שהקדים הטפל דהיינו למען ייטב לי בעבורך ואיחר העיקר דהיינו וחיתה נפשי בגללך לא הענין היה שאמר אמרי נא אחותי את כדי שכל השרים והמושלים יחניפו לי בעבורך בסברם שאתן אותך להם לאשה ואני לא אתנך לשום א' מהם ולא יהיה שום א' רשאי לפגוע בי שיירא מהשר השני שג"כ דעתו עליה וישמור נפשי מאחרים וכן כולם. נמצא שקבלתו המתנה היא כדי שיסברו שהיא באמת אחותו ושיתננה להם וע"י כן יחיו הוא והיא ואל יפגעו בהם רשעים ולהציל נפשו ולאפרושי מאיסורא קעבדי, והשתא א"ש דקאמר דע"י שייטיבו לי כל א' בעבורך וחיתה נפשי בגללך וגם באבימלך הוצרך לקבל כדי שלא יאמרו לאחר שהתעולל בה כרצונו דחה אותה לחוץ כדרך שעושים לזונות וכדפרש"י על מ"ש הנה הוא לך כסות עינים וק"ל:

שו"ת חיים שאל חלק א סימן עד (מ"ן החיד"א)

(מב) נסתפק גדול אחד במי שרוצ' למכור ס"ת ולישא אשה ועשיר א' ירא ה' אמר לו לא תמכור הס"ת ואני אתן מעות לישא אשה. והלה טוען אני איני רוצה לקבל מתנה דכתיב ושונא מתנות יחיה אם הדין נותן שיקבל המתנ' ולא ימכור ס"ת.

ונרא' דודאי יקבל המתנ' ולא ימכור הס"ת דהא קי"ל דאסור למכור ס"ת אלא שהתירו לישא אשה וכיון שזה יכול לישא אשה בלא מכיר' ס"ת הרי הוא איסור למכור ס"ת.

ומאי דטעין משום ושונא מתנות יחיה זהו זהירות בעלמא בדור הזה ורובא דרובא ידם פשוטה לקבולינהו בשמח' למתנות. וזה האיש יותר יש לו לחוש לאיסור מכירת הס"ת מזהירות לקבל מתנות.

ותו דבכי האי גוונא לא שייך שונא מתנות יחיה דאמרינן פ"ק דבתרא דקרקע שאין בו דין חלוקה ד' אמות לכל אחד אם אמר טול אתה ד' ואני ג' שומעין לו ורשב"ג סבר דמצי אמר ושונא מתנות יחיה וכתוב בשיטה מקובצת דת"ק סבר דלאו מתנה היא דלתועלת עצמו מכיון דניחא ליה בפחות משיאה הכל בשתוף וכ"כ בסמ"ע סי' קע"א ס"ק כ"ד ע"ש.

ונרא' דאפי' לרשב"ג במצות צדקה אין לחוש לעני המקבל משום ושונא מתנות דכיון דשכר הנותן צדקה הוא גדול יתר מאד והוא תועלת נפשיי אין למקבל לחוש דהוא עושה לזכות נפשו ולקיים מצוה. ולא דמי לקרקע שמוותר לו אמה דאין התועל' גדול ואינו מקיים מצוה משא"כ צדקה. וכבר אמרו רז"ל ע"פ ושם האיש אשר עשיתי עמו יותר משהב"ה =משבעל הבית= עושה עם העני העני עושה עם ב"ה. והכא שהעשיר נדבה רוחו לעשות צדקה ומצוה רבה וגם לעשות יקר לס"ת ודאי הוא מקיים מצות גדולות ושפיר מצי לקבל ולא יירא משום ושונא מתנות.

שו"ת שבט הלוי חלק ו' סימן רכט

ב' אלול תשכ"ה לפ"ק.

כבוד ידיד נפשי הרב הגאון הצ' מפואר ונכבד מאד כש"ת מוהר"ר בנימין זאב יעקבזוהן שליט"א (זצ"ל).

אחדשה"ט וש"ת באהבה.

מכתבו קבלתי - ובענין שאלתו - בגדר שונא מתנות יחי' (משלי ט"ו) שהובא כ"פ בש"ס - והוא מבואר בשו"ע חו"מ סוס"י רמ"ט מדין מדת חסידות ובלשון הטור (שלא העתיק המחבר) מדת חסידות שלא לקבל מתנה משום אדם ע"כ והיינו שהוא מדת חסידות בלי יוצא מהכלל, אפי' לקבל מצדיקים וקרובים עיין חולין ז' ע"ב ושם מ"ד ע"ב ועיין מגילה כ"ט ע"א וקדושין נ"ט ע"א, ומחולין ז' ע"ב משמע אפי' מאביו, אמנם אם מתיקרים בו במה שנקרא שמו עליהם איתא בחולין מ"ה ע"ב דאין זה בגדר מתנה אלא הנאתם הוא כמש"כ רש"י שם, וכזה הנדון של כ"ת דאף שאין כב' מטריח עבור המוסד אבל עצם הדבר להיות נקרא שמו עליהם הנאה היא בשבילם ועבור הנאה הזאת הם משלמים וכב' מותר לקבל.

ועל שאלת בנו המופלג בענין שנותן חמשים לא"י לחודש לבתו והבן צדיק בן צדיק טוען שונא מתנות יחי' ואם כי טענתו טענה, אמנם כנראה שבסבלונות שרגילים ליתן לבני משפחה אין מקפידים בכך. וגם אם יש בו סרך מצוה של קרוב דעת עי"ז להשפיע לטובה על הבת יש ג"כ להקל עפ"י יסוד דברי הדרישה חו"מ סי' רמ"ט שם ותל"מ.

הריני דוש"ת באהבה רבה וכו"ח בכוח"ט - מצפה לחסדי ה'

Should We Hate Receiving Gifts, Rabbi Dovid Rosenfeld, Aish.com

In a different vein, even if one does receive gifts from others for his support, if he shows proper appreciation, he is not simply becoming a taker who is living off of others. He rather owns up to the fact that he owes in return – and he expresses it. This is giving back to the giver – even if only recognition. And rather than just taking others' possessions and swallowing them up, the receiver becomes open to the fact that he is now beholden to others. This increases his love and appreciation for the people who have helped him, and very often in the proper degree this is very healthy for a person. (Heard in the name of R. Aharon Kotler zt"l.)

None of the above issues is relevant to gifts given or received out of friendship. So long as a person does not take presents out of dependency and he shows proper appreciation, giving and receiving presents is a fine way to increase love and admiration among people.